# Alevi Dijital Arşivleri ve Epistemik Özerklik: Alevilik Bilgisinin Kurumsal, Akademik ve Dijital Dönüşümü

**Yazar: Dr. Ahmet Kerim Gültekin**
ahmetkerim78@gmail.com

**Bu yazı Alevi Ansiklopedisi Blog sayfasında yayımlanmıştır.**
**Yayımlanma Tarihi:** 12.05.2026
**İndirilme Tarihi:** 05.11.2026
**Yazının Orijinal Dili:** Türkçe
**ISSN:** 3055-9928
**ISIL URI:** /isil/DE-4607
Alevi Ansiklopedisi, Kütüphaneler ve İlgili Kuruluşlar için Uluslararası Standart Tanımlayıcı kapsamında ISIL: DE-4607 koduyla kayıtlıdır.

**Özet**

Bu yazı, 1990'larda "Alevi yayın patlaması"yla görünürleşen Alevilik bilgisinin, bugün dijital arşivler, çevrimiçi ansiklopediler, sözlü tarih kayıtları ve açık erişimli platformlar aracılığıyla yeni bir eşiğe taşındığını tartışmaktadır. Yazının en can alıcı vurgusu, Alevi dijital arşivlerinin yalnızca kültürel mirası koruyan teknik bilgi depoları olmadığı; Aleviliğin kim tarafından, hangi kavramlarla, hangi kurumsal çerçevelerle ve hangi politik/epistemik yetkiyle temsil edileceğine dair yeni bir mücadele alanı olduğudur. Bu bağlamda Alevi Ansiklopedisi, devlet, mezhepçi siyaset ya da kapalı ideolojik ajandalardan bağımsız; akademik ölçütlere, çok dilli açık erişime, kolektif emeğe ve Alevi toplumunun kendi hafızası üzerindeki söz hakkına dayanan özgün bir dijital bilgi kurumu olarak öne çıkmaktadır.

**Etiketler:** Alevi Akademisi, Alevi Hafızası, Alevi teolojisi, Alevilik, Ansiklopedi, Araştırma Merkezi, Dijital Epistemoloji, Dijitalleştirme, Enstitü, Sözlük, Üniversite

## "Alevi Yayın Patlaması" ve Alevilik Bilgisinin Yeni Dolaşım Biçimleri

1990'ların başlarında köklü biçimde değişen dünya dengeleri, Türkiye'de yükselen kimlik eksenli siyaset dinamikleri ve daha önemlisi Sivas (1993), Dersim (1994), İstanbul Gazi ve Ümraniye Mahalleleri (1995) gibi Alevilerin yaşam alanlarında gerçekleşen, onları kimi zaman doğrudan, kimi zaman dolaylı biçimde hedef alan katliamlar ve zorla yerinden etme politikaları, Alevi politikleşmesini yeni bir aşamaya taşıdı. Bu süreçte Aleviler hem Türkiye'de hem Batı Avrupa diasporasında hızla örgütlenmeye; kendi adlarıyla, kendi kurumlarıyla ve kendi talepleriyle kamusal alanda daha görünür olmaya başladılar. Başta güvenlik kaygıları olmak üzere, Alevi kültürünün ve kimliğinin savunulması, korunması ve yeni kuşaklara aktarımı başat motivasyonlardandı. Bunu yoğun bir resmî tanınma mücadelesi izledi ve bu mücadele

bazı Batı Avrupa ülkelerinde önemli kazanımlara ulaştı. Söz konusu uluslararası görünürlük, yalnızca politik alanla sınırlı kalmadı; Alevi tarihi, kültürü, sosyolojisi, siyaseti, inanç dünyası ve ritüel pratikleri üzerine akademik, entelektüel ve sanatsal üretimi de güçlü biçimde tetikledi (Zırh 2026, 1-18).

Alevilik konusunda "yayın patlaması" olarak da adlandırılan ve özellikle 1990'lardan 2000'lerin ortalarına dek uzanan bu dönemde, araştırmacılar, dinî önderler, entelektüeller, kurum temsilcileri ve yerel hafıza taşıyıcıları tarafından hazırlanan dergiler, kitaplar, derleme eserler, makaleler, gazete yazı dizileri ve zamanla internet ortamında dolaşıma giren metinler artan bir tempoyla çoğaldı. Yanı sıra, Türkiye'de ve uluslararası akademi dünyasında Alevilik konulu tezler, raporlar ve araştırma projeleri de giderek görünürlük kazandı. Nihayetinde Alevilik üzerine çok dilli, çok katmanlı ve uluslararası ölçekte tanınırlık kazanan hacimli bir yazın dünyası ortaya çıktı.

Kuşkusuz bu yığınsal literatür, Alevi toplulukların geçmişten getirdikleri tarihsel, sosyo-kültürel, coğrafi, linguistik, sembolik ve dinî-geleneksel farklılıkları ve bunların güncel siyasetteki kuvvetli yansımalarını da içermektedir. Zira Aleviler, tarihsel ve kültürel farklılıklarını modern siyaset biçimleriyle, göç deneyimleriyle, diaspora koşullarıyla ve tanınma mücadeleleri içinde yeniden yorumlamakta ve aktarmaktadır. Bilgi-üretimi aktörleri de kuşkusuz bu sosyo-politik atmosferin dışında değildir. Dolayısıyla Alevilik bilgisinin hiçbir zaman tek çizgili ve homojen bir anlatı olarak şekillenmediğini tespit etmek gerekecektir. Aksine, Aleviliğin ne olduğu, nasıl tanımlanacağı, tarihsel köklerinin nasıl yorumlanacağı, İslam'la ve diğer İbrahimi dinlerle ve/veya geleneklerle ilişkisinin nasıl kurulacağı, coğrafi, etnik ve dilsel farklılıkların bu tabloya nasıl yerleştirileceği gibi popüler sorular etrafında dönen yoğun tartışmalar, günümüz Aleviliğini resmeden temel fenomenlerden biridir.

Yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreği geride kalırken, değişen ve dönüşen insanlık hallerinin en belirgin çıktılarından biri de internet teknolojilerinin sosyal hayata girişi ve artık geri döndürülemez biçimde gündelik yaşamın, kamusal iletişimin ve yeni kuşakların bilgi edinme biçimlerinin parçası haline gelmesidir. Elbette her türlü bilgi, kendi toplumsal, siyasal, kültürel ve kurumsal bağlamı içinde dolaşıma girmekte; farklı bilgi rejimleri, otorite biçimleri ve sınıflandırma mantıkları içinde yeniden üretilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, yukarıda bahsi edilen yığınsal Alevilik literatürü dijital dünyada yalnızca kendisine yeni bir dolaşım alanı bulmuş değildir. ***Aynı zamanda günümüzde Alevilik bilgisinin nasıl derleneceği, kimler tarafından sınıflandırılacağı, hangi kavramsal çerçevelerle yorumlanacağı ve gelecek kuşaklara hangi araçlarla aktarılacağı soruları da yeni yöntemler, yeni kurumlar ve yeni tartışma alanları üretmeye başlamıştır.***

Bu yazıda üzerinde duracağım konu, Alevilerin yirminci yüzyıl sonlarına kadar büyük ölçüde sözlü kültür, kolektif hafıza, ritüel pratikler, Ocak-talip ilişkileri, yerel anlatılar ve kutsal kabul edilen çeşitli yazılı/maddi belgeler aracılığıyla taşıdıkları kültürel mirasın, günümüz dijital teknolojileri yardımıyla web ortamına aktarılması, tasnif edilmesi ve yeniden değerlendirilmesi sürecidir. Buyruklar, şecereler, el yazmaları, cönkler, erkân metinleri, nefesler, deyişler, kurum arşivleri, Aleviler hakkında hazırlanmış raporlar, saha notları, görsel-işitsel kayıtlar ve sözlü tarih anlatıları bu yeni dijital arşivleme alanının başlıca malzemeleri arasında yer almaktadır. Ancak bu malzemelerin dijital ortama aktarılması yalnızca teknik bir koruma faaliyeti olarak görülemez. ***Bu süreç, aynı zamanda Alevilik bilgisinin kim tarafından temsil edileceği, hangi kavramlarla düzenleneceği ve Alevi toplumunun kendi hafızası üzerindeki söz hakkının nasıl korunacağı sorularını da gündeme getirmektedir.***

Alevi toplumu, Alevi siyasallaşması ve Alevi hareketi, akademiyle her zaman ilgiye değer (ve henüz yeterince üzerine çalışılmamış) bir etkileşim ve yakınlık içinde olmuştur (Gültekin 2025, 24-33). Dolayısıyla bugün artık uluslararası tanınırlığa sahip Alevi Studies (Alevi Çalışmaları) alanı, diğer alan çalışmalarından —örneğin Kurdish Studies (Kürt Çalışmaları) gibi komşu araştırma sahalarından— yapısal, entelektüel ve kurumsal bakımdan çeşitli özgünlükler taşımaktadır. Bu özgünlüğün önemli yansımalarından biri, Alevi kurumlarının daha 1990'ların sonlarından itibaren kendi "akademilerini", eğitim platformlarını, araştırma merkezlerini ve hafıza girişimlerini inşa etmeye başlamış olmalarıdır. Günümüzde ise bu etkileşim alanında gelişen çeşitli projeler, dijital platformlar, arşiv girişimleri ve ansiklopedik çalışmalar, "***Alevi dijital arşivleri***" olarak adlandırabileceğimiz yeni bir bilgi-üretim ve aktarım sahasını şekillendirmektedir. Bu yazı, gelecek kuşakları doğrudan etkileyecek ve Alevi kurumsallığını yakından ilgilendiren bu yeni sahaya dair ön bir değerlendirme, çerçeveleme ve tartışma girişimi olarak okunabilir.

## Alevilik Çalışmalarının Kurumsallaşması: Üniversiteler, Enstitüler ve Alevi Akademileri (Bkz. Tablo 1)

Türkiye'de üniversite bünyesinde Alevilik ve Bektaşilik üzerine kurumsal çalışmaların erken örneklerinden biri, 28 Ekim **1987**'de 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu uyarınca Gazi Üniversitesi bünyesinde açılan ***Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi*** olmuştur. Merkez, "Hacı Bektaş Veli'nin Türk kültür tarihi içindeki yerini belgelere dayalı biçimde ortaya koymayı, bu alandaki bilgi eksikliklerini gidermeyi, benzer kurumlarla işbirliği geliştirmeyi ve Pir Sultan Abdal, Hasan Dede, Gül Baba gibi kültürel figürleri araştırmayı" amaçlamıştır. Bugün, kütüphanesinde yaklaşık 3500

basılı eser, 100 civarında cönk, mecmua ve el yazması belge ile dünya kütüphanelerinden sağlanan yaklaşık 600 nadir eserin dijital kopyasının bulunması, merkezin Alevilik-Bektaşilik alanında erken bir yazılı kaynak ve arşiv zemini oluşturduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, 1980 askerî darbesi sonrasında YÖK (Yüksek Öğretim Kurumu) merkezli yükseköğretim düzeni içinde kurulan bu merkez, Türkiye'de devletin Alevilik gibi resmî olarak tanımadığı dinî-toplumsal oluşumları çoğu zaman bağımsız bir inanç toplumu olarak değil; "Türk kültürü", "folklor", "tasavvuf" ve "kültürel miras" kategorileri içinde ele alan yaklaşımını da yansıtmaktadır. Bu nedenle merkez, bir yandan Alevilik-Bektaşilik alanında belge, yayın ve akademik çalışma birikimine katkı sunan erken bir kamu kurumu olarak önem taşırken; diğer yandan Türkiye'de devlet-akademi ilişkisinin Alevilik bilgisini hangi Sünni-normatif ve kültürelci sınırlar içinde ürettiğini göstermesi bakımından da dikkat çekicidir.

Alevi kurumları bünyesinde ise akademik bilgi üretimi, inanç eğitimi, arşivleme ve kurumsal hafıza oluşturma yönündeki girişimlerin henüz 1990'ların sonlarında, Alevi hareketinin gelişip kurumsallaşmaya başladığı erken bir dönemde gündeme geldiği anlaşılmaktadır. Bu süreçte Avrupa diasporasının rolü özellikle dikkat çekicidir. **1997** yılında Almanya'da kurulan ve günümüzde ***Alevi Akademisi*** adıyla faaliyetlerini sürdüren ***Avrupa Alevi Akademisi***; Alevi kurumlarının ihtiyaç duyduğu tanıtım materyallerinin hazırlanması, Alevilik üzerine Almanca ve Türkçe bilgilendirme çalışmalarının yürütülmesi, inanç hizmetlerine yönelik yazılı kaynakların derlenmesi, Pirler, Analar, zakirler ve gençler için eğitim programlarının geliştirilmesi, Aleviler hakkında verilerin toplanması ve bir Alevi arşivi ile belleği oluşturulması gibi hedefler belirlemiştir (Engin 2017). Bu yönüyle söz konusu girişim, yalnızca dar anlamda bir eğitim kurumu değil; diaspora koşullarında Alevilik bilgisinin derlenmesi, aktarılması ve kurumsallaştırılması yönünde erken bir çaba olarak değerlendirilmelidir.

Avrupa diasporasında Alevi kurumları eksenli bağımsız enstitü girişimlerinden biri de yine **1997** yılında Almanya'da kurulan ***Alevi-Bektaşi Kültür Enstitüsü***'dür. Enstitü, Alevilik ve Bektaşiliğin tarihsel, düşünsel ve inançsal yapısını bilimsel bir çerçevede araştırmayı; sözlü ve yazılı kaynakları tespit etmeyi; farklı disiplinlerdeki akademik çalışmaları teşvik etmeyi ve Alevi-Bektaşi inanç pratiklerini, ritüel dünyasını ve felsefi söylemini daha geniş çevrelere aktarmayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle Enstitü, yalnızca bir kültür veya inanç merkezi olarak değil, özellikle şecere, ferman, icazetname, vakıf senedi, velâyetname, cönk, divan, nefes, duvaz imam, deme ve deyiş gibi yazılı-sözlü kaynakların arşivlenmesini stratejik bir öncelik olarak gören erken diaspora merkezli bilgi ve hafıza girişimlerinden biri olarak değerlendirilmelidir.

Türkiye'de ise, bilinen ilk örneklerden, **2008** yılında Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür

Vakfı Genel Merkezi ile Alevi Kültür Dernekleri'nin girişimiyle Ankara'da kurulan ***Alevi Enstitüsü*** anılmalıdır. Ayrıca vurgulamak gereklidir ki, bu girişimi desteklemiş akademisyenlerin çoğunluğu, **2004–2007** yılları arasında Alevi Çalışmaları alanında yayın yapmış ilk hakemli dergi olan ***Kırkbudak – Anadolu Halk İnançları Araştırmaları Dergisi*** içinde de yer almışlardır. Enstitü, "1990'larla birlikte Alevilik üzerine çok sayıda kitap ve derginin yayımlanmasına rağmen, alandaki bilimsel bilgi birikiminin yetersiz kaldığı" tespitinden hareketle kurulmuş; "Alevilik konusunda bilimsel çalışmalar yürütmeyi, mevcut çabaları derlemeyi, Aleviliğin korunmasına ve geliştirilmesine katkı sunmayı" hedeflemiştir. Bilim ve danışma kurullarında akademisyenlerin, dini önderlerin, araştırmacıların, sanatçıların ve kurum temsilcilerinin yer alması, bu girişimi Alevi kurumları ile akademik bilgi üretimi arasında erken dönemli ve dikkat çekici bir köprü haline getirmektedir.

2010'lu yıllarda Avrupa Alevi diasporasında ikinci benzer bir girişim daha dikkati çekmektedir. Alevi kurumları bünyesindeki entelektüelleri yan yana getiren ve Alevi toplumu için çok yönlü bir eğitim alanı inşa etmek isteyen ***Delil Eğitim Akademisi*** bu kurumsal-akademik arayışın önemli güncel örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir. Aralık **2017**'de Duisburg-Essen Üniversitesi'nde gerçekleştirilen bir sempozyumla tanıtılan Delil Eğitim Akademisi'nin amacı akademik kurumsallaşma ve eğitim alanlarında bilimsel bilgi üretmek; üretilmiş bilgileri pekiştirmek, güçlendirmek ve ilgili kurumlarla paylaşmak olarak ifade edilmiştir. Bu yönüyle Delil Eğitim Akademisi, Avrupa Alevi hareketinin uzun süredir programında yer alan "kendi bilim kurumunu kurma" hedefi bağlamında atılmış somut adımlardan birisidir denebilir. Girişim, kendisini, Alevi sivil toplumunun kurumsal kapasitesini, eleştirel düşünme imkânlarını ve akademik bilgi üretimiyle ilişkisini güçlendirmeyi amaçlayan bir eğitim hareketi olarak konumlanmıştır.

Benzer biçimde, Türkiye'de 2020'li yıllarda Alevi kurumları bünyesinde gelişen girişimlerden birisi de Garip Dede Dergâhı Vakfı bünyesinde kurulan ***GADEV Alevi Akademisi***'dir. **2022** yılında kamuoyuna duyurulan akademi, "Sosyal Bilim Perspektifinden Türkiye'de Alevilik" ve "Alevilikte Yol-Erkan, İnanç ve Ocaklar" başlıklı programlarla Aleviliği hem sosyal bilimlerin hem de inanç, erkân ve Ocak merkezli geleneksel bilgi alanlarının kesişiminde ele almayı hedeflemiştir. Program içeriğinin tarih, sosyoloji, antropoloji, hukuk, toplumsal cinsiyet, ekoloji, medya, siyaset, iktisat ve teoloji gibi disiplinleri kapsaması, GADEV Alevi Akademisi'ni Alevi kurumları bünyesinde gelişen disiplinlerarası eğitim ve bilgi üretimi girişimlerinden biri haline getirmiştir.

Benzer arayışların diasporasındaki en yeni örneklerinden biri ise Dortmund merkezli

***Rıza Şehri Akademisi***dir. Ocak **2024**'te açılışı yapılan akademi, Alevi inancının tarihini, felsefesini, teolojisini, mitolojisini, ritüellerini ve sosyal-kültürel değerlerini araştırmayı; açığa çıkan bilgi ve belgeleri korumayı, gelecek kuşaklara aktarmayı ve uluslararası literatüre kazandırmayı amaçlamaktadır. Rıza Şehri Akademisi'ni bu yazının tartışması açısından ayrıca önemli kılan nokta, onun yalnızca bir eğitim ve araştırma platformu olarak değil, Nisan **2024**'te başlayan ***Alevi Ansiklopedisi*** çalışmalarına da ev sahipliği yapmasıdır.

Avusturya'daki **Alevitische Akademie** de (**Alevi Akademisi**) bu diasporik kurumsallaşma hattı içinde anılabilir. **Alevitische Glaubensgemeinschaft in Österreich (ALEVI)** çatısı altında faaliyet gösteren akademi, Aleviliğin araştırılması, aktarılması ve kamusallaştırılmasına dönük seminerler, paneller, konferanslar ve eğitim çalışmaları yürütmektedir. Resmî sayfasında kuruluş yılı açıkça belirtilmemekle birlikte, "Alevitische Akademie" adının ALEVI tarafından **2019**'da tescil edilmiş olması, bu kurumsal adın yakın dönemde resmiyet kazandığını işaret etmektedir.

Bu noktada, özellikle 2000'li yıllarla birlikte Avrupa'daki üniversiteler, pedagojik yüksekokullar, enstitüler ve öğretmen eğitimi programları bünyesinde gelişen Alevilik odaklı akademik yapılanmalara kısaca bakmak faydalı olacaktır. Avrupa'daki bu girişimler büyük ölçüde teoloji, din pedagojisi, öğretmen eğitimi, diaspora, kimlik ve hafıza çalışmaları ekseninde şekillenmektedir. ***Hamburg Üniversitesi***'nde süreç, "Religionsunterricht für alle" bağlamında öğretmen eğitimi içinde Alevitische Theologie alanının başlatılmasıyla başlamış (**2014**), daha sonra ***Institut für Alevitische Theologie*** adıyla kurumsallaşmıştır (**2024**). Dünyada Alevi teolojisine adanmış ilk akademik enstitülerden biri olarak konumlanan bu yapı, Alevitentum'u tarihsel ve güncel öz-anlayışları, bölgesel, dilsel, dinî ve kültürel çeşitliliği içinde araştırmayı ve öğretmeyi hedeflemektedir. ***Viyana Üniversitesi***'nde ise ***Alevitisch-Theologische Studien***, Katolik-Teoloji Fakültesi bünyesindeki İslamî-Teolojik Çalışmalar Enstitüsü içinde kurulmuş (**2018**) ve Aleviliği kendi dinî öz-anlayışları temelinde araştırma ve öğretim konusu yapan ilk uluslararası yönelimli üniversite düzeyi teolojik alanlardan biri olarak tanımlanmıştır. ***Alevitisch-Theologische Studien*** başlıklı bağımsız bireysel lisans programının açılmasıyla birlikte (**2022/23**), Viyana örneği Avrupa'da Alevi teolojisinin kurumsallaşması bakımından daha da önemli hale gelmiştir. Avusturya'daki bir diğer önemli hat, ***Kirchliche Pädagogische Hochschule Wien/Niederösterreich*** bünyesindeki ***Institut Alevitische Religion*** (**2018**) çevresinde gelişen Alevi din dersi öğretmenliği eğitimidir. Burada öğrenciler, ilkokul öğretmenliği eğitimi içinde Alevitische Religion veya Alevitische Glaubenslehre odağını seçebilmekte; bachelor ve master aşamalarına yayılan toplam 60 ECTS'lik yapı sayesinde ilkokul öğretmenliğiyle birlikte Alevi din dersi öğretmenliği yeterliliği de

kazanabilmektedir. Bu örnek, dar anlamda bir teoloji bölümü olmaktan çok, Alevi din pedagojisi ve öğretmen yetiştirme alanında kurumsal bir model olarak değerlendirilebilir. Benzer biçimde Almanya'da ***Pädagogische Hochschule Weingarten***, Alevi din pedagojisi alanında erken ve dikkat çekici bir örnek oluşturmuştur. Burada öğretmenlerin Alevitische Religionslehre / Religionspädagogik alanında ek eğitim alabilmeleri mümkün hale gelmiş (**2011**), Almanya'da bir yükseköğretim kurumunda Alevitentum alanındaki ilk bilimsel kadronun oluşturulmasıyla süreç daha kurumsal bir nitelik kazanmıştır (**2013**). Bunlara, **Londra Westminster Üniversitesi** çevresinde gelişen ***Alevi Religion and Identity Project*** gibi proje temelli çalışmalar da eklenmelidir. Böylece Avrupa'da Alevilik çalışmaları, yalnızca akademik araştırma alanı olarak değil, aynı zamanda din eğitimi, kamusal tanınma, diaspora kimliği ve topluluk temelli bilgi üretimiyle bağlantılı kurumsal bir saha olarak gelişmektedir.

Türkiye'de ise üniversite bünyesinde kurulan Alevilik-Bektaşilik merkezleri ve enstitüleri daha erken bir kamu-akademi hattına işaret etse de bu yapıların önemli bir kısmı süreklilik, üretkenlik ve kurumsal görünürlük bakımından sınırlı ya da kesintili bir seyir izlemiştir. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'ne devredilen Gazi kökenli **Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi** bu hattın erken örneğini oluştururken; **İnönü Üniversitesi Alevilik Araştırmaları Enstitüsü**, **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü**, **Munzur Üniversitesi Alevilik Araştırma ve Uygulama Merkezi**, **Toros Üniversitesi Alevilik-Bektaşilik Uygulama ve Araştırma Merkezi**, **Hitit Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Merkezi**, **Süleyman Demirel Üniversitesi Alevi Bektaşi Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi** ve **Dicle Üniversitesi Alevilik ve Ehlibeyt Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi** gibi yapılar, Alevilik-Bektaşilik bilgisinin üniversite alanında kurumsal karşılık bulduğunu göstermektedir. Ancak bu merkezlerin çoğunda Alevilik, Avrupa'daki örneklerden farklı olarak, bağımsız bir teolojik öz-anlayış veya azınlık-dinsel-topluluk temelli bilgi üretimi ekseninden çok; "Türk kültürü", "Hacı Bektaş Veli mirası", "tasavvuf", "folklor", "toplumsal bütünleşme" ve "kültürel araştırma" başlıkları içinde ele alınmıştır. Dolaysıyla, Türkiye içinde dahi Alevi toplulukların sergilediği coğrafi, etnik, linguistik, kültürel-tarihsel farklılıklar (çoğu örnekte) ya görünür değildir ya da ciddi biçimde manipüle edilmiştir. Bu nedenle Türkiye'deki akademik kurumsallaşma, bir yandan Alevilik-Bektaşilik alanında arşiv, lisansüstü eğitim, yayın ve etkinlik zemini üretmiş; diğer yandan devlet-akademi ilişkisinin Alevilik bilgisini hangi kavramsal ve kurumsal sınırlar içinde tanımladığını gösteren önemli bir gösterge olmuştur.

Burada dikkat çekici noktalardan biri, hem Alevi kurumları bünyesinde gelişen

akademi girişimlerinin hem de üniversite merkezli resmî akademik yapılanmaların belirli sınırlar içinde hareket etmiş olmasıdır. Alevi Enstitüsü ve Delil Eğitim Akademisi gibi erken örnekler, kuruluş dönemlerinde önemli bir heyecan ve beklenti yaratmış olsalar da zaman içinde düzenli, sürekli ve kamusal olarak izlenebilir bir kurumsal üretim çizgisi oluşturmakta zorlanmış görünmektedir. GADEV Alevi Akademisi ve Rıza Şehri Akademisi gibi 2020'li yıllarda ortaya çıkan daha yeni girişimler ise çalışmalarını sürdürmekle birlikte, kurumlar arası işbirliği, ortak araştırma programları, düzenli yayın faaliyetleri ve üretilen bilginin geniş Alevi toplumu ile kamuoyuna yazılı ya da dijital ortamda aktarılması bakımından henüz kalıcı bir zemin oluşturma aşamasındadır. Öte yandan, Alevi kurumları dışındaki akademik çalışmaların özellikle Türkiye bağlamında hâkim akademik paradigmalar, güncel siyasal iklim ve devletin Aleviliğe dönük resmî bakışından fazlasıyla etkilendiği anlaşılmaktadır. Neticede, bütün bu tabloyla beraber, Alevilik bilgisinin üretimi, derlenmesi ve aktarımı bugün yeni bir eşiğe gelmiş durumdadır. Yüzyıllar boyunca büyük ölçüde sözlü kültür, kolektif bellek, ritüel pratikler, dinî-sosyal kurumlar, Dergah- ve/veya Ocak-talip ağları üzerinden taşınan Alevi hafızası, modernleşme, göç ve politikleşme dinamikleriyle birlikte önce matbu yayınlar aracılığıyla görünürlük kazanmış; 2010'larla birlikte ise internet teknolojileri, dijital arşivler, çevrimiçi ansiklopediler, video kayıtları, sözlü tarih projeleri, çevrimiçi müzeler, dijital sergiler ve açık erişimli bilgi platformları üzerinden yeni bir üretim ve dolaşım alanına taşınmaya başlamıştır.

**Alevi Studies Network ve Alevi Ansiklopedisi: Akademik Ağdan Dijital Hafızaya**

Bu yeni akademik ve dijital bilgi ekosisteminde öne çıkan güncel girişimlerden biri ***Alevi Studies Network*** (Alevi Çalışmaları Ağı) olmuştur. **2022**'den bu yana düzenli olarak faaliyet gösteren ve bugün 400'e yakın uluslararası araştırmacıyı bir araya getiren Alevi Studies Network, Alevilik Çalışmaları'nın artık yalnızca dağınık bireysel araştırmalar toplamı değil, uluslararası ölçekte cisimleşen, izlenebilir ve süreklilik kazanan bir akademik alan haline geldiğini göstermektedir. Haftalık bültenleri, akademik etkinlik duyuruları, yayın haberleri, çağrılar, kurum ve proje tanıtımları aracılığıyla Network, Alevilik üzerine çalışan araştırmacılar arasında bilgi dolaşımını güçlendirmekte; Türkiye, Avrupa ve daha geniş uluslararası akademi çevreleri arasında düzenli bir temas zemini oluşturmaktadır. Bu yönüyle Alevi Studies Network, Alevilik bilgisinin güncel akademik üretimini görünür kılan, alan içi iletişimi güçlendiren ve Alevi Studies'in kurumsal kimliğini destekleyen önemli bir dijital-akademik platform olarak değerlendirilebilir (Gültekin 2026, 21-23).

Bu hattın daha geniş kamusal ve ansiklopedik boyutunu ise ***Alevi Ansiklopedisi*** temsil etmektedir. **2 Temmuz 2025**'te yayına giren ve **ISIL kodu DE-4607** ile tescillenen

Alevi Ansiklopedisi, yalnızca dijital bir yayın platformu değil; Alevi bilgisinin akademik, kurumsal ve topluluk temelli düzlemlerde yeniden derlenip dolaşıma sokulabileceği bağımsız, açık erişimli ve çok dilli bir bilgi kurumu olarak konumlanmaktadır. Henüz kuruluşunun üzerinden bir yıl geçmeden günlük 2500–3000 tekil ziyaretçiye ulaşması ve toplamda milyonlara yaklaşan etkileşim üretmesi, projenin Alevilik konusundaki web tabanlı bilgi aramalarında hızla merkezi bir başvuru alanına dönüştüğünü göstermektedir. Ansiklopedi, maddeler, tematik dosyalar, video kayıtları, sözlü tarih görüşmeleri, akademi dersleri, sempozyum çıktıları ve çok dilli yayınlarla akademik bilgi üretimini topluluk hafızasıyla buluşturmaktadır. Özellikle pirlere, analara, babalara, dedelere, seyitlere, zakirlere ve yerel hafıza taşıyıcılarına doğrudan söz vermesi, Alevi sözlü kültürel mirasının dijital çağda korunması ve aktarılması bakımından kurucu önemdedir. ***Bu yönüyle Alevi Ansiklopedisi, yalnızca mevcut Alevilik bilgisini derleyen bir arşiv değil; Alevi toplumunun kendi hafızası, inancı, kavramları ve deneyimleri üzerinde söz hakkını güçlendiren dinamik bir kolektif bellek ve kamusal bilgi mekânıdır. Ayrıca kuruluşundan kısa süre sonra Türkiye'de ve Avrupa'da benzer ansiklopedik ve arşiv odaklı girişimlere ilham vermesi, Avusturya Bilimler Akademisi gibi tanınmış akademik kurumlarla diyaloglar geliştirmesi ve Alevi kurumları, akademisyenler, araştırmacılar, inanç önderleri ve topluluk aktörleri arasında ortak bir zemin oluşturması, projenin Alevilik bilgisinin dijital çağdaki üretimi ve dolaşımı bakımından ayırt edici konumunu daha da belirginleştirmektedir.***

Londra Westminster Üniversitesi'nde iki yılda bir düzenlenen ***International Conference of Alevism Studies***, (Uluslararası Alevi Çalışmaları Konferansı) Avrupa'da gelişen Alevilik Çalışmaları alanının kurumsallaşması bakımından dikkat çekici örneklerden biridir. İlki 2023'te, ikincisi 2025'te gerçekleştirilen konferans, Westminster çevresinde yürütülen Alevi kimliği, din eğitimi ve diaspora çalışmalarıyla da ilişkili olarak, Alevilik üzerine çalışan araştırmacıları uluslararası düzeyde bir araya getirmektedir. Türkiye'deki araştırmacıları da kapsayan bu toplantılar, Alevi Studies'in artık yalnızca yerel veya ulusal ölçekte yürütülen dağınık araştırmalar toplamı olmadığını; Avrupa merkezli, disiplinlerarası ve giderek süreklilik kazanan yeni bir akademik etkileşim sahasına dönüştüğünü göstermektedir.

**Sözlü Kültürden Dijital Arşive: Alevi Hafızasının Yeni Dolaşım Alanları**

Bu dönüşüm, yalnızca teknik anlamda matbu metinlerden dijital dosyalara geçiş olarak değerlendirilemez. 1990'larla birlikte "Alevi yayın patlaması" olarak tanımlanan süreç, Alevi toplulukların sözlü kültür temelli hafıza dünyasından yazılı kültüre doğru hızlı ve yoğun geçişini ifade ederken, 2020'lerle birlikte internet teknolojileri, dijital arşivleme

imkânları ve çevrimiçi bilgi platformları Alevilik bilgisinin üretimi, derlenmesi, tasnifi ve aktarımı bakımından yeni bir eşik yaratmaktadır. Alevilik, yüzyıllar boyunca büyük ölçüde sözlü kültür, ritüel pratikler, kolektif bellek, Dergâh ve/veya Ocak ve talip ağları, yerel anlatılar, kutsal mekânlar, deyişler, nefesler, menkıbeler ve sınırlı sayıdaki el yazması belgeler üzerinden aktarılmıştır. Bu nedenle Alevi sözlü kültürel mirasının dijital platformlara taşınması, Balkanlar'dan Anadolu'ya, Kafkasya'dan Levant'a, İran platosundan Uzak Asya'ya ve Batı Avrupa diasporasına uzanan farklı diller, coğrafyalar, tarihsel deneyimler, ritüel gelenekler, politik konumlanmalar ve topluluk hafızaları arasında çoğul, tartışmalı ve çok katmanlı bir bilgi alanının yeniden düzenlenmesi anlamına gelmektedir. Bugüne kadar çoğu zaman aileler, Ocak çevreleri, inanç önderleri veya yerel topluluklar tarafından korunmuş el yazmaları, şecereler, cönkler, mektuplar, ritüel metinleri, görsel malzemeler, ses kayıtları ve sözlü tarih anlatıları dijitalleştirildiğinde, yalnızca korunmuş olmamakta; aynı zamanda yeni bir kamusal dolaşım alanına da açılmaktadır. Bu durum, kimin arşivlediği, hangi ölçütlerle sınıflandırdığı, hangi kavramsal çerçeveyle yorumladığı ve kimlerin erişimine sunduğu gibi metodolojik, etik, epistemolojik ve kurumsal soruları da beraberinde getirmektedir.

Bu noktada özellikle Türkiye Alevileri bağlamında el yazmalarının, resmî belgelerin, kurum arşivlerinin, görsel-işitsel kayıtların ve sözlü tarih malzemelerinin dijitalleştirilmesi, önemli olduğu kadar dikkatli yürütülmesi gereken bir süreçtir. Zira Aleviler yalnızca fiziksel şiddetin değil, aynı zamanda epistemik şiddetin de hedefi olmuş; devletlerin, resmî ideolojilerin, misyonerlik faaliyetlerinin, milliyetçi tarih yazımlarının, mezhepçi din anlayışlarının ve kimi akademik bilgi rejimlerinin ürettiği dar kategoriler içinde çoğu zaman dışarıdan tanımlanmıştır. Aleviliğin kimi zaman "sapkınlık", kimi zaman "folklorik kalıntı", kimi zaman "heterodoks İslam", kimi zaman "Türk kültürünün uzantısı", kimi zaman da "kaybolmakta olan otantik gelenek" gibi sınırlayıcı çerçevelerle açıklanması, dijital arşivleme çalışmalarını yalnızca koruma ve erişim meselesi olmaktan çıkarmaktadır. Bu nedenle Alevi kültürel mirasının dijital ortama aktarılması; arşivlenen malzemenin bağlamından koparılmaması, kutsal veya mahrem kabul edilen belgelerde topluluk hassasiyetlerinin gözetilmesi, yerel dillerin ve emik kavramların korunması, sözlü tarih anlatılarının yalnızca veri olarak değil hafıza, tanıklık ve deneyim biçimleri olarak değerlendirilmesi ve Alevi bilgisinin akademik uzmanlarla birlikte inanç önderleri, yerel araştırmacılar, kurum temsilcileri, sanatçılar, hafıza taşıyıcıları ve topluluk aktörleriyle birlikte üretilmesi gibi metodolojik ve etik sorumluluklar taşımaktadır. Dolayısıyla günümüzde öne çıkan dijital arşivleme girişimlerine, çevrimiçi bilgi platformlarına ve Alevi sözlü kültürel mirasını kayıt altına alma çabalarına bakmak, Alevilik bilgisinin dijital çağda nasıl derlendiğini, hangi araçlarla aktarıldığını, hangi imkânları ve sınırlılıkları barındırdığını ve Alevi

Ansiklopedisi'nin bu genişleyen dijital bilgi ekosistemi içinde nasıl bir yer edindiğini daha açık biçimde görmeyi sağlayacaktır.

Bu bağlamda dikkat çekici örneklerden biri, **1997** yılında Prof. Dr. İrène Mélikoff'un onursal başkanlığında Köln'de kurulan ve 2007'den itibaren Hausen (Wied)'deki merkezinde faaliyetlerini sürdüren ***Alevi-Bektaşi Kültür Enstitüsü***'nün arşiv çalışmalarıdır. Alevilik ve Bektaşilik üzerine bilimsel, kültürel ve inançsal çalışmalar yürütmeyi amaçlayan Enstitü, sempozyumlar, paneller, yayınlar ve ***Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*** aracılığıyla Avrupa merkezli erken kurumsal girişimlerden biri olarak öne çıkmaktadır (Ceylan ve Ersal, 2019, 173-208). Bu yazı bakımından asıl önemi ise basılı eserler, yazmalar, ses, görüntü ve video kayıtları ile kurumsal arşiv materyallerinden oluşan çok katmanlı arşiv yapısıdır. Enstitü arşivinde şahsi arşivlerden derlenen yazmalar ve belgeler, *Gazi Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi*'nin yazılı-görsel materyal arşivinin bir kopyası ve saha araştırmalarından derlenen dijital materyaller yer almaktadır. Son dönemde hazırlanan arşiv kataloğu ise bu birikimi yalnızca listeleyen statik bir döküm değil; basılı eserler, yazmalar, görsel-işitsel kayıtlar ve kurumsal arşiv materyallerini araştırmacılar ve topluluk üyeleri için daha erişilebilir kılmayı amaçlayan dinamik ve katılımcı bir başvuru aracı olarak tasarlanmıştır. Kataloğun **Alevi-Bektaşi Kültür Enstitüsü** ile **Saksonya Bilimler Akademisi** bünyesindeki "***Alevi Arşivi***" projesi (**2026**), Halle/Saksonya-Anhalt Üniversite ve Eyalet Kütüphanesi bünyesindeki Orta Doğu, Kuzey Afrika ve İslam Araştırmaları Uzman Bilgi Hizmeti ve farklı kurumsal/kişisel ortakların işbirliğiyle hazırlanmış olması, bu arşivin yalnızca yerel bir koleksiyon değil, uluslararası akademik ve topluluk temelli bilgi ağlarıyla ilişkilenen bir hafıza zemini olduğunu göstermektedir. Katalog verilerinin metin, Citavi, CSV, XML ve BibTeX formatlarında sunulması ise arşivin hem akademik araştırmalar hem de kültürel-toplumsal çalışmalar için düşük eşikli fakat temellendirilmiş bir erişim imkânı sunduğunu işaret etmektedir. Bu yönüyle ***Alevi-Bektaşi Kültür Enstitüsü Arşivi***, şahsi arşivlerde "kutsal emanet" olarak korunan metinlerin ve görsel-işitsel malzemelerin dijital kopyalar, bilgi formları ve kataloglama yoluyla daha geniş bir araştırma, kültürel bellek ve toplumsal katılım alanına açılmasının erken ve dikkat çekici örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Gazi Üniversitesi bünyesinde kurulan ve bugün Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi bünyesinde faaliyetlerini sürdüren ***Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi*** bağlamında anılabilecek örneklerden biri, merkeze bağışlanan 29 belgenin restorasyon ve konservasyon sürecidir. Ferman, dilekçe ve uzunluğu 2,5 metreyi aşan icazetleri de içeren bu belgeler, yangın, nem, kırılganlık, parça kaybı ve mürekkep bozulmaları gibi fiziksel hasarlar nedeniyle 2001 yılında Ankara Üniversitesi Başkent Meslek

Yüksekokulu'nda konservasyon işleminden geçirilmiştir. Bu örnek, Alevi-Bektaşi topluluklarına ait yazılı belgelerin farklı kamu kurumları ve üniversite arşivlerine intikal ettiğini; aynı zamanda bu belgelerin hangi kurumlarda, hangi erişim ve yorumlama çerçeveleriyle korunduğu sorusunun dijital arşivleme tartışmaları açısından önemini vurgulamaktadır (Baydar 2001, 21-26).

Son yıllarda adı daha sıkça duyulan ***Alevi-Bektashi Digital Archive (ABDA)*** ise Alevi-Bektaşi yazılı, sözlü ve maddi kültürel mirasını korumayı ve araştırmacılarla daha geniş kamuoyunun erişimine açmayı amaçlayan açık erişimli bir dijital beşerî bilimler projesi olarak öne çıkmaktadır. William & Mary üniversitesi bünyesinde, Doç. Dr. Ayfer Karakaya-Stump'ın yürütücülüğünde geliştirilen proje, özellikle Anadolu'daki aile arşivlerinde korunan Alevi-Bektaşi belgeleri ve yazmalarının yerinde dijitalleştirilmesine odaklanmaktadır. Pilot aşamada on bir ilde taşınabilir tarama ekipmanlarıyla saha çalışmaları yürütülmüş; el yazması icazetler, aile şecereleri, ziyaret kayıtları, dini metinler ve nefes/deyiş türü şiirleri de içeren, 14. yüzyıldan 20. yüzyıl başlarına uzanan toplam 685,4 GB materyal dijitalleştirilmiştir. Proje ayrıca Alevi-Bektaşi köyleri ve kutsal mekânlarına ilişkin ilk envanter ve haritalama çalışmaları, iki dilli İngilizce-Türkçe metadata formları ve çevrimiçi anket araçları geliştirmiştir. Sonraki aşamalarda mevcut materyallerin kataloglanması, Anadolu ve Balkanlar'da yeni taramaların yapılması, köyler ve kutsal mekânlar için gönüllü veri toplama süreçlerinin başlatılması, ayrıca sözlü tarih, fotoğraf ve görsel-işitsel kayıtların arşive eklenmesi planlanmaktadır. Bu yönüyle ABDA, Alevi-Bektaşi mirasının özellikle aile arşivleri, yerel belgeler ve sahada korunmuş yazılı malzemeler üzerinden dijital ortama taşınmasına odaklanan bağımsız bir akademik girişim olarak değerlendirilebilir.

Genişleyen dijital arşiv ve belgeleme alanının Avrupa merkezli en güncel örneklerinden biri de Saksonya Bilimler Akademisi bünyesinde, Prof. Dr. Markus Dreßler'in (Leipzig) proje liderliğinde başlatılan ***Alevitisches Archiv: Ethnohistorie alevitischer Gemeinschaften in Anatolien, 16.–20. Jh.*** (Alevi Arşivi: 16.-20. Yüzyıllarda Anadolu Alevi Toplulukları Etno-Tarihi) başlıklı projedir. Geçtiğimiz ay içinde başlayan ve uzun vadeli, kapsamlı destek yapısıyla dikkat çeken bu proje, Alevi topluluklarının 16. yüzyıldan 20. yüzyıla uzanan tarihsel yerleşim dinamiklerini, topluluk oluşum süreçlerini ve farklı dinsel-sosyal çevrelerle ilişkilerini yeniden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Proje, Alevilerin tarihsel olarak izole, kapalı ve dış dünyadan kopuk topluluklar halinde geliştiği yönündeki yaygın anlatıyı, daha geniş ampirik malzemelerle yeniden sınamayı hedeflemektedir. Bu çerçevede Osmanlı arşivleri, Alevi koleksiyonlarında bulunan yazmalar, sözlü gelenekler ve maddi kültür unsurları birlikte ele alınmakta; Alevi coğrafyalarının, yerleşim ağlarının, inanç çevrelerinin ve topluluk

hafızasının tarihsel olarak haritalandırılması öngörülmektedir. Dijital beşerî bilimler yaklaşımıyla yürütülen proje, verilerin sistematik biçimde toplanması, ilişkilendirilmesi, analiz edilmesi ve mümkün olduğu ölçüde kamusal erişime açılması bakımından Alevi sözlü kültürel dünyasının ve yazılı kültürel mirasının belgelenmesine dönük güncel, iddialı ve uzun soluklu bir akademik girişim olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, projenin Alevi topluluklarının kendi hafızaları, emik kavramları ve yerel bilgi rejimleriyle nasıl ilişki kuracağı; arşiv, haritalama ve sınıflandırma süreçlerinde hangi etik ve metodolojik ilkeleri benimseyeceği, bu tür büyük ölçekli dijital arşiv çalışmalarında dikkatle izlenmesi gereken başlıklardan biri olmaya devam etmektedir.

Bu örneklerin ardından, dijitalleşmenin yalnızca topluluk temelli ya da bağımsız akademik girişimlerle sınırlı kalmadığını; Türkiye'de devlet kurumlarının da Alevilik bilgisinin dijital ve basılı dolaşımına doğrudan müdahil olmaya başladığını gösteren güncel bir örnek olarak ***Alevilik ve Bektaşilik Ansiklopedisi (ABA)*** projesi-girişimi anılabilir. **2026** başlarında ***Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı***'na bağlı ***Alevi-Bektaşi Kültür ve Cemevi Başkanlığı*** tarafından *Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı* ile birlikte yürütüleceği bildirilen bu proje, Alevilik ve Bektaşilik alanındaki bilgilerin hem sanal ortamda hem de basılı biçimde toplumun tamamına sunulmasını amaçlamaktadır. Bakanlığın, YÖK eliyle, tüm üniversitelere gönderdiği anlaşılan bir resmi yazıda, "şimdiye kadar ortaya konan bilimsel çalışmaların toplumun tüm kesimleri tarafından anlaşılabilecek bir ansiklopedi formatında yeniden yazılması, Alevilik ve Bektaşilikle ilgili elde edilen tüm verilerin bu formatta ortaya konması ve madde yazımı için üniversitelere duyuru yapılması" talep edildiği anlaşılmaktadır. Bu duyurunun YÖK aracılığıyla tüm üniversitelere iletilmiş olması, projenin yalnızca kültürel bir yayın faaliyeti değil, devletin yükseköğretim alanını da devreye sokarak Alevilik bilgisinin üretimi ve dolaşımı üzerinde yeni bir kurumsal çerçeve kurma girişimi olarak da okunabilir.

Bu noktada mesele, yalnızca yeni bir ansiklopedi hazırlanması değildir. Türkiye'de Alevilik, uzun süredir devlet politikalarının, AKP eliyle yeniden şekillendirilen resmi din anlayışının, akademik sınıflandırmaların ve kamusal tanıma tartışmalarının merkezinde yer alan bir tür bilgi mücadelesi alanıdır. Dijital platformların, açık erişimli arşivlerin ve topluluk temelli hafıza çalışmalarının görünürlüğü arttıkça, devletin de kendi kurumsal kapasitesiyle bu alana müdahil olmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Bu durum, Alevi sözlü kültürel mirasının ve yazılı belgelerinin dijitalleşmesini teknik bir koruma meselesinin ötesine taşımaktadır. Alevilik bilgisinin kim tarafından derleneceği, hangi kavramlarla sınıflandırılacağı, hangi tarihsel anlatı içine yerleştirileceği ve hangi kamusal dille dolaşıma sokulacağı soruları, doğrudan epistemik yetki ve temsil

sorununa bağlanmaktadır. Dolayısıyla Alevi dijital arşivleri, yalnızca geçmişin korunacağı nötr bilgi depoları değildir; Alevi toplumunun kendi hafızası, inancı, kültürü ve tarihsel deneyimi üzerinde söz hakkını koruyacağı ya da kaybedeceği yeni bir mücadele alanı haline gelmektedir.

**Sonuç Yerine: Alevi Dijital Arşivleri, İçeriden Ses ve Epistemik Özerklik**

Bu geniş tarihsel, kurumsal ve dijitalleşme tablosu içinde ***Alevi Studies Network*** (Alevi Çalışmaları Ağı) ve ***Alevi Ansiklopedisi*** gibi girişimler, Alevilik Çalışmaları alanında yaşanan nitel dönüşümün güncel çıktıları olarak değerlendirilebilir. Bu girişimler, bir yandan dijital çağda insan sosyalliğinin, bilgi dolaşımının ve akademik iletişim biçimlerinin geçirdiği dönüşümün Alevilik alanındaki yansımalarıdır; diğer yandan ise bu dönüşümün yalnızca dışarıdan gözlenen nesneleri değil, Alevi toplumunun ve Alevilik üzerine çalışan araştırmacıların içeriden geliştirdiği ses, hafıza ve bilgi üretimi zeminleridir. ***Bu nedenle Alevi Ansiklopedisi, Alevilik bilgisinin yalnızca derlenmesi ve yayımlanması bakımından değil, bu bilginin kim tarafından, hangi ilkelerle, hangi kavramsal çerçevelerle ve hangi toplumsal sorumluluklarla kamusallaştırılacağı sorusu bakımından da özgün bir konumda durmaktadır.***

Alevi Ansiklopedisi, herhangi bir devlet kurumu, siyasal parti, mezhepçi yapı ya da kapalı ideolojik ajandayla ilişkili olmayan; akademik ölçütler, kolektif emek, açık erişim ve çok dilli bilgi dolaşımı ilkeleri üzerine inşa edilmiş bağımsız bir platformdur. Bu niteliğiyle, Alevilik üzerine tarih boyunca üretilmiş dışlayıcı, folklorize edici, asimilasyoncu veya devlet merkezli bilgi rejimlerinin karşısında, Alevi toplumunun kendi hafızasını, kavramlarını, inanç dünyasını ve tarihsel deneyimini görünür kılabilecek alternatif bir epistemik zemin oluşturmaktadır. Akademik bilgiyi yalnızca uzmanlar arasında dolaşan kapalı bir literatür olarak bırakmaması; pirlere, analara, babalara, dedelere, seyitlere, zakirlere ve yerel hafıza taşıyıcılarına doğrudan söz vererek sözlü tarih, ritüel anlatıları, yaşam öyküleri ve yerel deneyimleri Alevi bilgi rejiminin kurucu kaynakları olarak değerlendirmesi, Ansiklopedi'nin en ayırt edici yönlerinden biridir.

Tam da bu nedenle Alevi Ansiklopedisi, bu yazı boyunca işaret edilen dijitalleşme, arşivleme, temsil, bilgi egemenliği ve epistemik özerklik tartışmalarının merkezinde yer alması gereken bir girişimdir. ***ISIL kodu DE-4607*** ile uluslararası bilgi altyapıları içinde tanımlanabilir hale gelmesi, bu bağımsız niteliği ortadan kaldırmamakta; aksine, Alevi bilgisinin güvenilir, izlenebilir ve kalıcı bir dijital kurum üzerinden dolaşıma girmesini mümkün kılmaktadır. ***Özellikle yeni kuşakların Alevilik bilgisini giderek***

***daha fazla dijital mecralardan edindiği düşünüldüğünde, Alevi kurumlarının bu projeyi yalnızca dışarıdan izlemeleri değil; maddi, kurumsal ve entelektüel düzeyde desteklemeleri son derece önemlidir. Alevi kurumlarının bitmeyen iç tartışmalar, karşılıklı rekabetler ve dar örgütsel gündemlerle enerjilerini tüketmek yerine, Alevi toplumunun ortak hafızasını, bilgisini ve geleceğini ilgilendiren bu tür kalıcı çalışmalara odaklanmaları gerekmektedir.*** Bu sahiplenme, yalnızca bir web sitesinin ya da yayın faaliyetinin desteklenmesi değil; Aleviliğin dijital çağda kendi sözünü, kendi hafızasını ve kendi kavramsal dünyasını geleceğe aktarabilme imkânının korunması anlamına gelmektedir.

* *Bu makaleye değerli eleştiri ve önerileriyle destek olan Dr. Deniz Coşan-Eke, Dr. Ümit Çetin ve Dr. Besim Can Zırh'a teşekkür ederim.*

**Kaynakça**

Baydar, Nil. 2001. Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Belgelerinin Restorasyon ve Konservasyonu, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, cilt: VII, sayı: 20, s. 21-26

Ceylan, Ömür, ve Mehmet Ersal. 2019. "Alevi-Bektaşi Kültür Enstitüsü Arşivi Yazma Eserler Kataloğu I." Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi 20: 173–208.

Engin, İsmail. 2017. "Alevi Akademisi Kuruluşu – Gelişmesi – Konumu ve Etkinlikleri (1997–2007) Broşürü Hakkında." *İsmail Engin Blog*, 17 Ocak 2017. Erişim tarihi 23 Mayıs 2026. https://ismail-engin.blogspot.com/2017/01/alevi-akademisi-kurulusu-gelismesi.html

Gültekin, Ahmet Kerim. 2025. "Akademik Alevilik Yazınını Yeniden Düşünmek: Problemler, Arayışlar, Öneriler", Rıza Şehri Akademisi Dergisi, sayı 1, s. 24-33.

Gültekin, Ahmet Kerim. 2026. "Alevi Çalışmaları Ağı (Alevi Studies Network)", Alevilerin Sesi, Sayı 299, s. 21-23.

Zırh, Besim Can. 2026. "A Retrospective Reading of the Journal Yurtseverler Birliği Published in Berlin from 1982 to 1989: the Decade that Transformed Alevism". New Perspectives on Turkey. Published online 2026: 1-18.